

FÚZFA BALÁZS

Nagy Gáspár csendje

Egy leendő irodalmi emlékház előszobájának falára

Bő két – két és fél? – évtizede annak, hogy akkor megjelent, *Kibiztosított beszéd* című kötetét olvastam valamely este egy szegedi étteremben. Mint a szombathelyi főiskola oktatóját büszkeséggel töltött el az érzés, hogy egy ilyen nagy költő ebből az intézményből indult útjára, megívni „földi pöreit”-t.

Aztán a *Jelentkezünk* című folyóirat – melyben korábban az ő első írásai is megjelentek – főszerkesztőjeként ismerhettem meg személyesen egy író–olvasó találkozón. – Ha később kéziratot kértem tőle a lapba vagy a pár év múlva BÁR címmel megszülető újabb folyóiratunkba, soha nem mondott nemet. Most is jóleső érzéssel nyitom ki első számunkat, s olvasom 1996-os Vörösmarty-parafrázisát.

Helyzetjelentés Vörösmartynek

*Ha majd elunja magát ez a hatalmas testű
nagy és kitartó Télnek nevezett fehérség
hogy a fölöttünk még regnáló ám fölöttébb
olvadékony hatalmát végérvényesen fölajánlja
a Napnak mely kíméletesen ágyúkat vontat
ama stratégiai pontokra honnan a szikrázó
s mindent beborító fehér tartományt
tisztességes hadüzenetet követően
lassú de állhatatos tűz alá veszi –*

*nem vér de hatalmas vízfolyamok támadnak
ekkor a legelébb eső hószedek/ nasszádok vakító
ragyogásából még az Ég egyesített erőinek tűzfelelősei
is vakulnak s okulnak immár –*

*mert a hamari diadal egyben nagy veszedelem is
mivelbogy már emelkedik a fogyó porcukor ára
s az ár a folyók partjain s gátjain bizony túlsap
sőt az eltűnt fehér paplan alól reggelre
rútul kitakarva ott az esettségekben összegyálázott
kifosztott anyaföld: vagy másképpen szólva
ősz-i penészt téli panasszal elkeverő
s nyirokkaal átítatott de újulni – ha hagyják! –
ezer meg száz évesen is kész hazaföld*

Méltóképpen indultunk, azt hiszem; ma sem választhatnánk odailőbb verset egy új folyóirat élére.

Akkor sem mondott nemet, amikor évek múlva – már-már barátság-formájú kapcsolatunk okán – előadást kértem tőle ottlikos hallgatóimnak. Az ötlet képtelennek tűnt számára, mert – mondta – ő nem ért Ottlikhoz. Kérdeztem, mi lenne, ha közös kedvencünkről, Kormos Istvánról beszélne, s mellékesen Ottlikról is szólna. Ez az ötlet felvillanyozta Gazsit. Aztán előadása – ő csak „vázlat”-nak nevezi, de sokkal több annál – esszéformában nemrég jelent meg létszemléző kötetei egyikében.¹ Kormos legendás pulóverét és Ottlik mitikus zakóját választotta vezérfonalként a posztmodern magyar irodalom e két apafigurájáról.

Az ezredfordulón készíthettem vele egy televíziós interjút a létösszegző *Szabadrabok*-kötet megjelenése alkalmából, majd pár évig csak a könyveinket küldözgettük egymásnak. A kétezres évek elején, az *Ezredváltó...*-kötet idején, írtam róla egy öszszehasonlító értelmezést, melyben Parti Nagy Lajos *grafitmesze* volt a párhuzamos elemzés másik tárgya. Azóta sem enyhült lelkiismeret-furdalásom: bármennyire igyekeztem, hogy a két költőt elfogulatlanul értékeljem, Gáspár azonnal megérezte a hangsúlyokból – vagy talán a szóközökből –, hogy a magyar költészet jövőbeli irányát én inkább a Parti Nagy-féle lírában látom. Annál nagyvonalúbban bölcs levelet azonban, mint amelyet ő írt tanulmányom olvastán, nemigen tudok említeni: nem haragudott vagy sértődött meg, tudomásul vette a hálátlanságot, s bizonyossá tette: ő természetesen megy tovább a maga költői útján, a képviselői líra Nagy László-i nyomdokain – ráadásul barátságunk is töretlen marad.²

Aztán jöttek a rossz hírek. S még egy levél, melyben a lábadozásról s újabb terveiről számolt be. A legutolsó küldeménye is egy könyv volt, de azt már torokszorító hallgatás követte.

Ottlik is, Kormos is képes volt évtizedekig hallgatni – Nagy Gáspár csöndjében az ő hallgatásuk sűrűsödik. Mindhárman régtől tudták, csak a csend az, amely a teljességgel viselő.

Hogy kedves falvainkat, Kistilajt, Nagytilajt, Bérbaltavárt, Zalabért egyszer majd együtt is bejárjuk, lassú léptekkel s hosszan beszélgetve, immár csak terv marad. Neki örökkévalóság, nekem mindennári hallgatás.

***

Fentieket 2007 elején írtam, Nagy Gáspár tragikus halálakor, a Vasvármegye című időszaki lap számára – lényegében ugyanebben a formában, de a vers közlése nélkül. A szöveg aztán megjelent *Triészt felé* című gyűjteményes kötetemben is 2010-ben. Újraközlését és e néhány mondat, illetve levélváltásunk hozzáfűzését nemcsak az indokolja, hogy ismét nyár közeleg, egy újabb Nagy Gáspár nélküli nyár a zalai–vasi dombokon, hanem Gáspár levelének irodalomtörténeti jelentősége, továbbá ama

---

¹ NAGY Gáspár, *Szavak a rengetegből*, Szeged, Tiszatáj, 2004.

² A levél betűhív átiratát és válaszlevelemet lásd a 74–75. oldalakon, fakszimilijét a 76-on.

tény, hogy idén, év elején felavattuk a költő emléktábláját szülőházának falán. Szép ünnep volt, a család részvételével, méltó beszédekkel, műsorral, ahogy azt ebben a műfajban tenni illik. Aztán a költő sírjának meglátogatása következett a kistilaji temetőben, majd díszbéd, végül a róla elnevezett vasvári Nagy Gáspár Kulturális Központban a délelőtt lezajlott szavalóverseny eredményhirdetése.

Annak a szülőháznak a falán avattuk a táblát, melyben a család tervei és a Vas megyei Közgyűlés véleménye és szándéka szerint „Nagy Gáspár-émlékmúzeum” működik majd a talán nem is oly távoli jövőben. Ennek jellegét, „műfaj”-át az iszkázi Nagy László-émlékházéhoz vagy a csöngői Weöres Sándor–Károlyi Amy-émlékházéhoz tudnám hasonlítani. Ahogy amott, úgy itt is két (tulajdonképpen három) kis falu – Kistilaj–Nagytilaj és Bérbaltavár – minden erejét mozgósítva igyekszik ápolni a nagy szülött emlékét. A csöngői kiállítás, melyet a Petőfi Irodalmi Múzeum gondozott – s remélhetőleg ilyen lesz majd a bérbaltavári is – már szakmailag és technikailag is megfelel a modern kor (irodalmi) múzeum(pedagógia)i követelményeinek.

Az emlékek megvannak a fejekben, szívekben, olykor még a tárgyakban is. Ott sokasodnak a kéklő felhőkben, az ajtórésekben, a sötét falakra zuhanó fényben, a gyerekkori pajtások szomorú egymásnak köszönetésében a falusi porták előtt, ott vannak a magasra nőtt fenyők tartásában, arra hátul, az udvar végében. A szándék is megvan a döntéshozókban – talán az anyagi erő is összeadódik egykor.

Ki itt kilépsz... – Nagy Gáspár bérbaltavári szülőházának utcai ajtaja

(A szerző felvétele)

Nagy Gáspár levele Fűzfa Balázsnak

Fűzfa Balázs úrnak – Szombathelyre

2004. jan. 18.

Kedves Balázs!

Köszönöm, hogy fáradtál könyvemmel, s megküldted az Életünket. Igazán szép gesztus volt.

Nekem most több okból is³ nehéz szólnom a különös tanulmányról⁴, melyben sok izgalmas, jó és továbbgondolható észrevételt láttam. (Persze – lesznek, akik mást akarnak majd látni benne...)

Amúgy P. N. L.-al régebben igen jó barátságot ápoltam; könyveinket cserélgettük – aztán ritkábban találkoztunk, s könyveink is elmaradtak. De azt hiszem, becsüljük egymást. Legutóbb – jó debreceni kezdeményezés! – Költészet Napján fél-félórát olvastunk fel a Vojtina Bábszínházban (Csoóri Sándor, Oravecz Imre, Tolnai Ottó, Parti Nagy Lajos, Borbály Szilárd és jómagam). Érdekes kísérlet volt; a közönség, főleg egyetemisták, meglepően jól fogadták a valóban más-más hangú poétákat. A Te feladatod, érdekes megközelítésed nem lehetett könnyű a kényszeres „egyensúlyozás” miatt, bár azért vonzalmad – számomra – egyértelmű, s én ezt meg is értem. (Nyilván, ha külön szólsz könyvemről, akkor ebben az „sűrű” esztendőben is találhattál volna [még] szálakat, magánéleti [olvashatatlan szó – F. B.] avagy szakrális, ontológiai „szívhangokat”; de itt más volt a tét, megérteni, sarkítani kellett, egy koncepciót igazolni. Ezért nem volt könnyű a munkád. Köszönöm! S tán megérted ezt a levelet is...

Változatlan becsüléssel köszönt öreg barátod:

N. Gáspár

---

³ [a bal oldalon, függőleges sorokban olvasható lábjegyzet szövege] holnap kórházba kell vonulnom, s enyhén szőlva is zaklatott vagyok emiatt...; aztán meg a Te nyugodt, bölcs, békét is kereső hangod mellett tudom egyes kritikusok olyan eleve előítéletes vélekedését, akik mondjuk az ÉS-ben 1999-óta egyik könyvemről se írtak kritikát... ellenben érdekes Vilcsek Béla (ÁRGUS, 2003/10.) hosszabb tanulmánya.

⁴ FŰZFA Balázs, *Létezni részben, egészben* (NAGY Gáspár: *Egyredváltó, sűrű évek*; PARTI Nagy Lajos: *grafitnesz*), *Életünk*, 2004/1, 82–87. Átdolgozott szöveggel ugyanez megjelent: *Irodalomtanítás a harmadik évezredben*, főszerk. SIPOS Lajos, Bp., Krónika Nova, 2006, 696–701.

Fűzfa Balázs levele Nagy Gáspárnak

Kedves Gazsi,

sajnálom és bocsánat, hogy nem tudok már kézzel írni – legalábbis olvashatóan... Először is nagyon-nagyon elnézést kérek Tőled, hogy fontos leveledre (Életünk PNL-lel) és lapodra (Tarján T. könyve) csak most reagálok.

Amikor az Életünknek fölvettem a témát, már gondoltam, hogy igen nehéz lesz megírni (nem is tudtam rendesen), s tudtam azt is, hogy minden mondata bántó lehet számodra – ezért hát nagyon örültem, amikor levelet írtál „változatlan becsüléssel”, „baráti szívvel”; látszott, hogy mennyire felül tudsz emelkedni, ha kell, mindenben, s nem sértődsz meg indokolatlanul. Mert számodra a vers a legfontosabb, az alkotás. Másrészt pedig érzékelted az írás igyekvő egyensúlyteremtő szándékát is. Jómagam mindezt e két könyv esetében így láttam. Kétfajta beszédmódot találtam Bennetek, s épp azt szerettem volna elmondani, hogy mindegyik lehet érvényes és hiteles. Ha bármilyen hangsúlyom bántó, azért nagyon szégyenkezem!

Külön köszönöm a verset, amelyet küldtél – különösen azért, mert dió-motívum is van benne (vagy tíz éve írtam egy dolgozatot erről, szintén az Életünkben Berzsenyi–Csoóri–Kányádi–Farkas Árpád kapcsán, s azóta is szoktam tanítani e témát, tehát most a Te versed is belekerül a tananyagba).

Remélem, egészséged azóta már újra jól szolgál, s nincs semmilyen okod semmifajta rosszkedvre.

Derűs napokat kívánok!

Szombathely, 2004. június 14.

Szeretettel üdvözöllek:

Fűzfa Balázs

Ui.: Az indok, amiért ennyit késtem: január másodikától kezdve körülbelül 100 napig megfeszített munkával írtam a PhD-disszertációm (Ottlik), húsvét óta pedig a kiegészítő munkálatait végzem, hogy a jövő héten vagy utána beadhassam. B.

Ui.: Mellékelten küldöm egy tragikusan korán meghalt barátom épp most újra kiadott verseskönyvét.⁵ B.

---

⁵ ZÚGÓ Róbert, *Magamra vagy a vasárnap*, Szombathely, Savaria University Press, 2004².

